

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дн Венка Петрова Кутева - Цветкова

на дисертационен труд на тема **"Формиране на личностен опит чрез преживяване – вариативни приложни стратегии в дейността на съвременния педагог"**

за придобиване на образователната и научна степен "Доктор"

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

Автор: **Румяна Александрова Георгиева - Илиева**

Научен ръководител: доц. д-р Владислав Господинов

СУ "Св. Климент Охридски", Факултет по педагогика, катедра "Теория на възпитанието"

Данни за процедурата

Румяна Георгиева - Илиева **отговаря на изискванията** на Закона и на Правилника към ЗРАСРБ за придобиване на ОНС "Доктор". Процедурните изисквания са спазени.

Докторантката е **изпълнила минималните национални изисквания.**

Няма доказано по законоустановения ред **плагиатство**. Приложена е декларация за оригиналност на дисертационния труд.

Кратка информация за докторанта

Румяна Георгиева – Илиева е магистър по Българска филология.

Зачислена е в докторантура през 2022 г. към катедра "Теория на възпитанието", Факултет по педагогика в СУ "Св. Кл. Охридски".

Има допълнителни квалификации като инструктор сред природата, екскурзовод с немски език, учител по немски език.

Владее немски, английски и френски език.

Автор е на две книги и на образователна игра, посветена на пътната безопасност. Ръководител е на проект "По пътя на промяната".

Данни за дисертацията

Дисертацията съдържа 275 стр. текст, структуриран във въведение, три глави, заключение, приноси, библиография и приложения. Основният текст на дисертационния труд е 222 страници. 53 страници съдържат литература и приложения.

Трудът съдържа 37 фигури, 4 таблици и 11 приложения.

Предложената разработка има теоретико-приложен характер.

Във *въведението* се поставя темата на дисертационното изследване, значимостта и актуалността, документалната основа на изследването. Много точно е формулиран научният апарат на дисертацията – обект и предмет, цел и задачи, хипотеза.

Първа глава е посветена на теоретичните аспекти на преживяването в педагогическото взаимодействие. Приятно впечатление прави формулирането и систематизирането на основните работни понятия в дисертацията: личностен опит, преживяване, съвременен педагог, педагогическа възпитателна ситуация, възпитателна интервенция и интеракция, възпитателно време, педагогическо общуване и комуникация, микроклимат, емоционална интелигентност и социална компетентност, стереотипизация и др.

Тази глава има теоретичен характер, съдържа резултати от анализи на български и чуждестранни учени.

Изследвани и систематизирани са проблемните зони в съвременната педагогическа практика. Направен е исторически обзор на възникването и развитието на преживелищната педагогика в Германия. Представена е периодизация на изследваната проблематика, както и историята на ученето чрез преживяване. Анализирани са професионалното прегряване (бърнаут) в дейността на съвременния педагог и конфликтите. Предложени са вариативни стратегии в дейността на съвременния педагог. Разгледана е релацията между понятията рефлексия и устойчивост. Въведено и използвано е понятието City Bound или учене чрез преживяване в града. Изследвано е гражданското образование и проактивност. В края на параграфите са направени оригинални анализи, изводи и обобщения.

Втора глава "Дизайн на практико – приложното изследване и анализ на емпиричните данни" има методологични и методически параметри. Целта на проучването е разкриване същността, особеностите и ролята на преживяването в контекста на формирането на личността чрез използване на вариативни приложни стратегии. Прецизно формулиран е научният апарат на организираното и проведено изследване. Систематизирани са етапите при провеждането на емпиричното изследване. Представен е методическият инструментариум с използваните качествени и количествени методи. Анализирани са същността, структурата и спецификата на образователната игра "Пътят на промяната".

Трета глава представя "Модел на интегриране на възпитанието и ученето чрез опит и преживяване в дейността на съвременния педагог". Това е най-силната и значима в приложен аспект изследователска част на дисертационния труд.

Изведени са основните принципи, които следва да бъдат водещи за педагозите при интегриране на педагогическото преживяване в тяхната

дейност. Формулирана и обоснована е педагогическата рамка, с помощта на която се внедряват педагогическите преживявания в практиката. Представена е концептуална програма за двудневно обучение на педагози, за да могат да интегрират модела в практиката си. Формулирани са рисковете, които стоят пред модела.

Заключението извежда обобщенията, обосновава потвърдението на заложените предположения в дисертационния труд, изводите, направени от авторката в резултат на реализираното теоретично и емпирично изследване на педагогическото преживяване, като начин за формиране на личностен опит.

Актуалност на дисертацията

В нашата образователна система "ученето" се свързва повече със знания и умения, отколкото с чувства, ценности и нагласи. Ние не подготвяме младите хора за реалните предизвикателства в живота. Макар държавните документи да се основават на необходимостта от формиране на цялостната личност, отделните учебни предмети като цяло са самостоятелни и рядко биват интегрирани. При традиционното обучение и възпитание се предлага готово знание. Смята се, че в бъдеще учениците ще намерят начин да го приложат.

Програмите, основани на обучение и възпитание чрез преживяване заемат своето място в училища и университети още през 50-те години на 20 век. През годините този вид обучение и възпитание се е утвърдило в много страни, залегнало е в образователните системи в страни от ЕС, Канада и САЩ.

Независимо от наличието на известен, макар и ограничен брой публикации по темата в българската педагогическа литература, липсва пълно и цялостно изследване на тази проблематика. В този смисъл появата на дисертация с подобна тематика е навременна и абсолютно актуална. Това е много перспективна изследователска проблематика.

Научна осведоменост

Авторката достатъчно пълноценно информационно обосновава тезата си. В литературната справка са посочени 80 източника, от тях 65 на кирилица, 15 на латиница и интернет ресурси. Източниците са актуални и издадени последните години.

Теоретичният анализ на преживяването в педагогическото взаимодействие е задълбочен, логичен, като добре се откроява и личната позиция на авторката на дисертацията.

От изследването става ясно, че Румяна Георгиева - Илиева познава отлично проблемите и в теоретичен, и в практически аспект, което ѝ дава добра основа за провеждане на емпиричното изследване и разработване на дисертационния труд.

Концептуалност и доказателственост

В дисертацията има ясно открито и завършена концепция, свързана с редица нови и приноси моменти. М. Георгиева - Илиева формулира убедително концептуалната рамка, демонстрира компетентно познаване на съществуващи публикации и изследвания в тази област.

В изследването се доказва, че придобиването на личностен опит чрез преживяване, посредством използване на вариативни приложни стратегии, води до устойчиви резултати на личностно и респективно социално развитие.

Практическа значимост

Предложен е модел за интегриране на възпитанието и ученето чрез опит и преживяване в дейността на съвременния педагог.

Направените изводи и споделените препоръки ще спомогнат за по-нататъшното развитие на идеята за формиране на личностен опит чрез преживяване.

Научен апарат

Целта и задачите, предметът на изследването са много добре формулирани, логически свързани и напълно кореспондират с темата.

Целта се декомпозира в задачи с теоретичен и приложен характер, които в своята съвкупност напълно я покриват съдържателно.

Обектът и контингентът на изследването са подходящо подбрани и дават възможност за целенасочена работа по темата и достигане до научни и научноприложни резултати, които имат определен приносен характер.

Емпиричното изследване е свързано с приложните задачи на дисертацията. Считам, че и тук подходът е правилен.

Дизайн на изследването. Извадка

Организирано и проведено е емпирично изследване с три етапа на реализация:

1. Възпитателен експеримент с ученици.
2. Проведено е анкетно проучване с три етапа (констатиращ, формиращ, контролен) с две възрастови групи (младежи на 16 + години и деца на 10 + години).
3. Проведено е второ емпирично проучване с младежи в рамките на проекта "По пътя на промяната", финансиран от Столична община по програма "София – град на младите и активните".

В рамките на проекта "По пътя на промяната" са осъществени 40 проактивни работилници с младежи от различни училища, университети и младежки центрове в столицата.

Специфичните изследователски задачи за всеки етап са формулирани ясно, показват последователно планиране и обвързване на дейностите във всеки от тях.

Извадката е достатъчно представителна. В проектните дейности взимат участие общо 649 участници на възраст 14-29 години.

Анализите на резултатите обхващат както констатиращия, формирация, така и контролния етап. Равнищата на анализи, основани на разработения авторски модел, са компетентно представени.

Резултатите от проведеното емпирично проучване са представени таблично и графично, което дава възможност за добра ориентация при изясняване на актуалното състояние, за разкриване на детерминанти и очертаващи се тенденции в разискваната проблематика.

Инструментариум

Емпиричното изследване се извършва с помощта на богата комбинация от количествени и качествени методи. Към тях можем да отнесем – анализ на научна литература, систематизиране и обобщение на теоретични концепции, педагогическо моделиране, педагогическо анкетиране, методи за статистическа обработка, възпитателен експеримент, наблюдение, преживяването City Bound и др.

Приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа приноси моменти, които са лично дело на Румяна Георгиева - Илиева. Като такива могат да се приемат:

В теоретичен аспект:

- За първи път в педагогическата литература в нашата страна се прави опит за цялостно разглеждане на проблема за формиране на личностен опит чрез преживяване;
- Разкриване на същността на понятието педагогическо преживяване и свързаните с него, по посока утвърждаване на използването му в българската педагогическа теория и практика, в духа на т. нар. преживелищна педагогика;
- Обособяване на ролята и мястото на педагогическото преживяване в практиката на съвременния педагог, в съответствие с основни тенденции в образованието на 21 век, в български контекст;

В приложен аспект:

- Организирано и проведено е представително емпирично проучване относно ефективността на педагогическото преживяване като инструмент в практиката на съвременния педагог;
- Създаване на цялостна методика на образователна игра на тема "Пътна безопасност" за две отделни възрастови групи като приложна стратегия в дейността на съвременния педагог с богат потенциал за вариативност и възпитателни ефекти по посока личностното развитие на подрастващите;

- Създаването на цялостен модел за педагози за интегриране на възпитанието и ученето чрез опит и преживяване в дейността на съвременния педагог, има своята конкретна употреба в ежедневната образователна практика, тъй като е обоснован не само в теоретичен план, но и отчита особеностите на практиката, като се формулират основни принципи за неговото интегриране; представят се възпитателни методи за използването му; дава се концептуална програма за двудневно обучение на педагози и се отчитат известни рискове при прилагането му.

Оценка на автореферата и публикациите по темата

Авторефератът отговаря на изискванията и обективно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Представени са 3 авторски публикации по темата на дисертацията.

Заклучение

Считам, че целта и поставените задачи на изследването са постигнати. Оценката ми за дисертационния труд е категорично положителна. Съдържанието и качествата на научната продукция на Румяна Александрова Георгиева - Илиева напълно удовлетворяват критериите, изискванията и условията за защита на дисертационен труд и придобиване на образователната и научна степен "Доктор".

Постигнатите резултати и изложените аргументи дават основание да дам своя в Научното жури за защита на дисертационен труд на тема **"Формиране на личностен опит чрез преживяване – вариативни приложни стратегии в дейността на съвременния педагог"** на Румяна Александрова Георгиева - Илиева за придобиване на образователната и научна степен "Доктор" в Професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

21.05.2025 г.

Автор на рецензията:

(проф. дн В. Кутева – Цветкова)